

Tilauuskoulutusta toteuttavat ammatillisen koulutuksen järjestäjät

LAUSUNTO

14.6.2024

Asia: VN/33727/2023

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö 6.5.2024

HALLITUKSEN ESITYS LAIKSI AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TOIMINNANOHJAUKSEN KOKEILUSTA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Tilauuskoulutusta koskevat säädösehdotukset

Me tilauuskoulutusta toteuttavat ammatillisen koulutuksen järjestäjät haluamme tuoda esiin näkemyksiämme muutosehdotukseen koskien Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tilauuskoulutusta koskevaa 33 §:ä. Mikäli esitysluonnoksen mukaiset muutokset toteutetaan, se merkitsee nykymuotoisen vastuullisiin yhteistyökumppaneihin perustuvan toimintatavan päättymistä. On tärkeää, että mahdollistetaan edelleen useiden, vastuullisten tilaaja- ja rahoittajatahojen osallistuminen tilauuskoulutusten toteuttamiseen ilman poissulkevia säännöksiä. Nykyisen lainsäädännön perusteella on toteutettu onnistuneita tilauuskoulutushankkeita työ- ja elinkeinoelämälähtöisesti.

Esitetty muutos ja muutoksen tavoitteet

Esitettyjen tilauuskoulutusta koskevien säädösmuutosten tavoitteiksi on kirjattu, että tilauuskoulutusta koskevia säännöksiä pyritään täsmentämään niin, että tilauuskoulutusopiskelijoiden oikeusturvasta sovitaan entistä paremmin tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla. Tavoitteena on myös selkeyttää entisestään sitä, että koulutuksen järjestäjä ei voi järjestää tilauuskoulutusta, jos tilaajalla ei ole aitoa intressiä huolehtia opiskelijoiden oikeusturvasta ja kouluttautumisesta.

Muutoksen perustelut

Toteamme, että nykytilaa ei ole arvioitu riittävässä laajuudessa.

Nykytilaa on arvioitu eräiden tilauuskoulutusten tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välillä havaittujen ongelmien perusteella. Esityksessä ei ole nostettu esiin tilauuskoulutusryhmien onnistumisia; mukana olleiden opiskelijoiden positiivisia kokemuksia, heidän nykyistä työllisyystilannettaan ja/tai sopeutumistaan Suomen yhteiskuntaan ja työelämään. On epätarkoituksenmukaista, että tilauuskoulutusten yksittäiset ongelmat ovat jättäneet varjoonsa ja vaille huomiota erinomaisesti onnistuneet tilauuskoulutukset, joissa ammatillisen koulutuksen järjestäjän ja tilaajan välisiä sopimusehtoja on noudatettu, maksut on saatu sovittuun maksuaikataulun mukaisesti, motivoituneet opiskelijat ovat edenneet opinnoissaan, valmistuneet aikataulussa ja työllistyneet opintojen jälkeen Suomeen.

Perusteluista käy ilmi myös, että mikäli tilaaja perii koulutuksesta aiheutuneet maksut merkittävilta osin tilauuskoulutusohjelman osallistujilta, ei ehdotuksen mukainen tilaajan aito intressi huolehtia opiskelijoiden

oikeusturvasta ja kouluttautumisesta täyty. Emme katso, että tilaajan rahoitusosuus on ainoa intressi huolehtia tilauskoulutusopiskelijoiden oikeusturvasta ja kouluttautumisesta.

Tilaaaja, joka veloittaa koulutuksen osallistumismaksut täysimääräisesti opiskelijoilta tekee omana liiketoimintanaan sopimukset ohjelmaan osallistuvien opiskelijoiden kanssa. Tämä varmistaa sen, että tilaajalla on aito intressi varmistaa tilauskoulutusopiskelijoiden oikeusturva, koulutuksen eteneminen ja integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Sopimuskokonaisuuden läpinäkyvyys koulutuksen järjestäjän, tilaajan ja opiskelijoiden välillä vahvistaa opiskelijoiden oikeusturvaa.

Esityksen perusteluissa suomalainen työnantaja esitetään esimerkkinä tilaajasta ja näin ollen koulutuksen maksajana. Valmistelussa tulisi arvioida suomalaisten työnantajien halukkuus maksaa koulutusperäisestä maahanmuutosta eli opiskelijan statuksella maahan saapuvien kouluttamisesta. Koulutusperäisessä maahanmuutossa on aina riski, että opiskelija osaamisen hankittuaan vie osaamisensa pois Suomesta. Arvioida tulisi myös suomalaisen työnantajan halukkuutta kantaa riski siitä, että opiskelijan keskeyttäessä koulutusohjelman (esim. palaaminen kotimaahan perhesyistä), taloudellinen tappio jää työnantajan maksettavaksi. Tämän riskin kantaa koulutusohjelman tilaaja.

Muutoksen vaikutusten arviointi

Pääasialliset vaikutukset on hallituksen esityksessä arvioitu suppeasti. Laajat ja neutraalit vaikutusarviointitilauuskoulutuksen osalta puuttuvat. Perusteluissa on todettu ainoastaan vaikutukset opiskelijoihin ja nuoriin opiskelijoiden oikeusturvaa parantavasti.

Vaikutukset työ- ja elinkeinoelämään sekä kuntiin, alueisiin ja maaseutuun on jätetty arvioimatta.

Opiskelijoiden oikeusturvasta huolehtiminen on kannatettava ja tärkeä kaikkien osapuolten näkökulmasta. Tämän rinnalla vaikutuksia arvioitaessa olisi tärkeä arvioida myös tilauskoulutus välineenä tuottaa tarvittavaa osaamista ja työntekijöitä sellaisille aloille ja alueille, joille ei saada riittävästi opiskelijoita.

Näkemyksemme on, että työnantajilla ei ole käytännössä mahdollisuutta rahoittaa ja hallinnoida kokonaista tilauskoulutusryhmää. Tarvitaan joka tapauksessa vastuullinen tilaajataho, joka kokoaa useamman työnantajan tarpeen yhteen, tekee sopimuksen ryhmästä ilman omaa rahoitusintressiä ja tuottaa osaamista useamman työnantajan tarpeisiin.

Toteutamme vastuullista tilauskoulutusta alueen työelämän lähtökohdista

Toteamme yhteisesti, että ainoa kestävä tapa toteuttaa koulutusperäistä maahanmuuttoa ovat koulutusohjelmat, joissa opiskeluun perustuvalla oleskeluvalla maahan saapuva opiskelija maksaa ainakin merkittävän osan koulutuksestaan itse.

Me koulutuksen järjestäjät kohdennamme Suomessa toteutettavia ohjelmia niille aloille ja alueille, joilla on tarve osaajille ja osaamiselle. Tarve todetaan ennakoivasti yhteistyössä alueen työnantajien kanssa ja tarjottavat tilauskoulutusohjelmat suunnitellaan sisällöltään sellaisiksi, että ne palvelevat esiin noussutta tarvetta. Tällä menettelyllä voidaan varmistaa, että tilauskoulutusten tuottama osaaminen on sitä, mitä suomalainen työelämä tarvitsee. Tilauuskoulutuksilla voidaan näin toteuttaa tarpeeseen kohdennettua osaajatuontia koulutusperusteisesti ja tarjota työnantajille uudenlainen rekrytointipotentiaali.

Tilaukoulutuksen nykyiseen lainsäädäntöön perustuvia toimintamalleja on rakennettu onnistuneesti työntajien, koulutuksen järjestäjien, tilaajien sekä muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Ehdotuksen mukainen tilaajayhteisön rajaaminen tarkoittaisi näiden toimintamallien purkamista.

Hallituksen esityksen perusteluissa on yksipuolisesti keskitytty nykyisen lainsäädännön aikana toteutettujen tilaukoulutusohjelmien epäkohtiin. Näiden epäkohtien esiin nostaminen ja ratkaisujen, joilla vastaavat ongelmat estetään jatkossa, arvioiminen onkin tilaukoulutusten kehittämisessä merkittävässä roolissa. Haluammekin nostaa esiin, että me koulutuksen järjestäjät kehitämme vastuullisten tilaajayhteisöjen kanssa jatkuvasti ja kokemuksiin perustuen toimenpiteitä, joilla opiskelijoiden oikeusturvaa voidaan kehittää ja esiin nousseita epäkohtia ehkäistä.

Lukukausimaksut yksittäisiltä opiskelijoilta

Ehdotettu muutos on lähtökohdiltaan samansisältöinen kuin yliopistoja ja korkeakouluja säätelevä lainsäädäntö sillä poikkeuksella, että yliopistoille ja korkeakouluille on jäämässä oikeus periä koulutuksesta aiheutuvat kulut kattava maksu yksittäisiltä Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Tätä oikeutta ei ole tulossa ammatilliselle toisen asteen koulutukselle valmistelussa olevassa lakimuutosehdotuksessa.

Mikäli nyt esitetty muutosehdotus jää voimaan, tarkoittaa tämä käytännössä sitä, että Suomessa toteutettavat ammatillisen koulutuksen tutkintoviennin tilaukoulutukset ulkomaisten tilaajien kautta pääsääntöisesti loppuvat, ja että koulutus siirtyy toteutettavaksi yleiskatteellisella valtionosuusrahoituksella.

Toteamme myös, että siirtyminen yksittäisiltä opiskelijoita perittäviin lukukausimaksuihin tarkoittaisi koulutuksen järjestäjiltä resursseja vaativaa uudenlaista globaalia yhteistyörakennetta.

Eri koulutuksen järjestäjiä tasapuolisesti kohtelevat käytännöt

Tilaukoulutuksessa on kyse koulutusohjelmista, joita koulutuksen järjestäjä voi järjestää opiskelijaryhmälle järjestämisluvassaan määrätyissä tutkinnoissa. Ohjelma voi olla kokonainen tutkinto, tutkinnon osia sekä niihin valmistavaa tutkintokoulutusta.

Eri koulutuksen järjestäjät ovat organisoineet nämä koulutuksen järjestämislupaa edellyttävät tilaukoulutukset eri tavoin. Osa toteuttaa niitä itse järjestämisluvan omaavan organisaation toimesta, osa tytär- tai osakkuusyhtiöiden kautta. Tytär- ja osakkuusyhtiöiden kautta toteutetussa tilaukoulutuksessa koulutuksen järjestäjän suuntaan tilaaja on em. tytär- tai osakkuusyhtiö.

Mikäli tilaajalle asetetaan nyt esitettyjä ehtoja, ei tilaukoulutusten toteuttaminen tytär- tai osakkuusyhtiöiden kautta ole enää mahdollinen. Tilaajana toimivalla koulutuksen järjestäjän tytäryhtiöllä ei ole lakimuutoksen edellyttämää rahoitusintressiä.

Yleisiä huomioita ja lain valmistelun aikataulu

Ammatillista koulutusta koskeva uudistus ja siihen liittyvä hallituksen esitysluonnos on laaja kokonaisuus. Hallituksen lain valmistelulle antama aikataulu on tiukka, mikä näkyy valmistelussa. Mielestämme tilaukoulutuksen kokonaisuutta, kokonaisuutta säätelevää lainsäädäntöä sekä esitettyjen muutosten vaikuttavuutta tulisi arvioida kokonaisvaltaisemmin.

Tarvittaessa muilla lainsäädäntömuutoksilla tulisi poistaa yksittäiset epäkohdat ammatillisen koulutuksen tilauskoulutuksen piirissä, esimerkiksi oleskelulupaan liittyvät ns. kaistanvaihdot.

Mikäli esitettyihin muutoksiin päädytään, tulisi lakimuutoksille tilauskoulutuksen osalta asettaa kohtuullinen siirtymäaika, jotta nyt olemassa olevat toimintamallit voidaan purkaa, sekä käynnissä olevat ja sopimuksin sovitut tilauskoulutusohjelmat toteuttaa sopimusten mukaisesti.

Allekirjoittaneet koulutuksen järjestäjät

Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä

Etelä-Savon Koulutus Oy

Helsinki Business College Oy

Kirkkopalvelut ry, STEP-koulutus

Kouvolan Ammattiopisto Oy

Länsirannikon Koulutus Oy WinNova

SASKY koulutuskuntayhtymä

Tampereen Aikuiskoulutussäätiö sr, Tampereen Aikuiskoulutuskeskus TAKK

Tampereen kaupunki, Tampereen seudun ammattiopisto Tredu

EduSavo Oy (Ylä-Savon koulutuskuntayhtymä)